онными солдатами и матросами. В целом же Декрет о мире был использован большевиками в целях полного вывода солдат из-под начала военного командования.

В результате на ряде участков Западного фронта переговоры с немцами завершились подписанием локальных договоров, а 2 декабря 1917 г. в Брест-Литовске состоялось подписание общего договора о перемирии. Следует отметить, что заметного душевного подъема в российском обществе это событие, как и все предыдущие акции большевиков, не вызвало. В числе обеспокоенных октябрьским переворотом оказались белорусские организации, которые срочно приступили к созыву Всебелорусского съезда. С течением времени белорусские деятели связались с наркомом иностранных дел Л. Троцким и заручились его поддержкой в целях участия в подписании мирного договора в Брест-Литовске, но в дальнейшем были обмануты в своих ожиданиях. Белорусские организации и национальные формирования были разогнаны.

Наконец, очевидным последствием осуществления Декрета о мире в Беларуси стало организованное и стихийное разрушение фронта, угрожавшее жизнедеятельности мирного населения. Благодаря большевикам, прекратившиеся на Западном фронте боевые действия остатков русской армии стали смещаться на внутренний фронт против войск Украинской Рады и Польского корпуса. Логическим завершением сепаратистской авантюры большевиков в целях удержания своей власти стали возобновление германского наступления и оккупация подавляющей части Беларуси.

УДК 947.6

І. У. Каляда, канд. гіст. навук, дац. (БДТУ, г. Мінск)

РАСПРАЦОЎКА КАНЦЭПЦЫІ НАЦЫЯНАЛЬНАЙ ПАЛІТЫКІ НА БЕЛАРУСІ Ў 1920-я ГАДЫ

Для паспяховага ажыццяўлення беларусізацыі –палітыкі нацыянальна-дзяржаўнага і нацыянальна-культурнага будаўніцтва, што праводзілася ў БССР у 1920-я гады, існавалі пэўныя духоўныя і сацыяльна-палітычныя перадумовы. Ідэі і практыка беларусізацыі былі закладзены беларускім нацыянальным рухам, які нараджаўся і развіваўся пад знакам ідэй нацыянальнага адраджэння, звязаных з утварэннем незалежнай Беларускай дзяржавы, з вяртаннем дзяржаўнага статуса беларускай мове, з аднаўленнем культурных, гістарычных традыцый бела-

рускага народа. Утварэнне Беларускай дзяржавы ў форме БССР, а таксама далейшае яе ўзбуйненне сталі вызначальнымі фактарамі беларусізацыі.

Асноўныя палажэнні гэтай палітыкі былі распрацаваны на X (сакавік 1921 г.) і XII (красавік 1923 г.) з’ездах РКП(б), дзе была абгрунтавана ідэя федэратыўнага саюза рэспублік і вызначаны меры па ліквідацыі фактычнай няроўнасці народаў СССР у галіне эканамічнага, сацыяльна-палітычнага і культурнага развіцця.

Фактычна прынцыпы палітыкі беларусізацыі былі сфармуляваны на VII з’ездзе КП(б)Б (сакавік 1923 г.) у пастанове “Канкрэтызацыя платформы ЦК РКП(б) ва ўмовах БСС Рэспублікі”, дзе вызначаўся комплекс мер па гаспадарчаму адраджэнню края, тэрытарыяльнаму самавызначэнню беларускага народа, развіццю беларускай мовы і нацыянальнай культуры, вылучэнню і выхаванню кадраў партыйнага, дзяржаўнага, прафсаюзнага, кааператыўнага апаратаў [1, с. 94 – 102].

Афіцыйны статус дзяржаўнай палітыкі беларусізацыя атрымала з прыняццем на II сесіі ЦВК БССР (ліпень 1924 г.) пастановы “Аб практычных мерапрыемствах па правядзенні нацыянальнай палітыкі” [2, с. 7–9] і рэзалюцыі пленуму ЦК КП(б)Б (ліпень 1924 г.) “Аб праграме работ па правядзенні нацыянальнай палітыкі партыі ў Беларусі” [1, с. 115–120]. Згодна гэтым пастановам раўнапраўнымі на тэрыторыі Беларусі абвяшчаліся беларуская, руская, яўрэйская і польская мовы.

Беларуская мова (з прычыны значнай перавагі ў БССР насельніцтва беларускай нацыянальнасці) выбіралася як пераважная для зносін паміж дзяржаўнымі, прафесійнымі і грамадскімі ўстановамі і арганізацыямі. Разам з тым за кожным грамадзянінам рэспублікі, да якой бы нацыянальнасці ён не належыў, заставалася права карыстацца сваёй роднай мовай у зносінах з арганізацыямі і ўстановамі.

Вызначаліся канкрэтныя тэрміны пераводу справаводства дзяржаўных і грамадскіх арганізацый, прадпрыемстваў і кааператыўных аб’яднанняў на беларускую мову.

Пры рапрацоўцы і ажыццяўленні беларусізацыі неабходна было ўлічваць шматнацыянальны склад насельніцтва, яго своеасаблівае рассяленне на тэрыторыі рэспублікі, а таксама нізкі эканамічны ўзровень развіцця краіны, павялічаны вайной і разрухай, якому спадарожнічаў жабрацкі ўзровень дабрабыту народа. Гаспадарчая адсталасць Беларусі і русіфікатарская палітыка царскага ўрада адбіліся на культурным развіцці беларусаў. Падняць культурны ўзровень жыцця, а тым самым павысіць сацыяльную актыўнасць насельніцтва было адной з асноўных задач нацыянальнай палітыкі.

Ускладняла выпрацоўку і правядзенне нацыянальнай палітыкі і непрапарцыянальна нізкая доля беларусаў у партыйных, савецкіх, гаспадарчых органах улады і кіравання. Пры распрацоўцы палітыкі беларусізацыі кадраваму пытанню надавалася асаблівае значэнне.

Самая сур'ёзная ўвага звярталася на культурнае адраджэнне рэспублікі. Пры падаўляючай большасці беларусаў у агульнай колькасці насельніцтва развіццё беларускай нацыянальнай культуры (мовы, літаратуры, школы) адстала ў параўнанні з другімі нацыянальнасцямі. У рашэннях студзеньскага (1925 г.) пленума ЦК КП(б)Б адзначалася, што лозунг, які неабходна прыняць у культурнай працы, гэта лозунг "беларусізацыі". "Пры раўнапраўі ўсіх нацый, пры абавязковасці з боку ўрада забяспячэння развіцця культуры кожнай з іх, пры прызнанні дзяржаўнымі мовамі чатырох, - пры ўсім гэтым, аднак, справа развіцця мовы, літаратуры, школы, усёй культуры на беларускай мове прызнаецца першай і асноўнай справай" [2, с. 46 – 47].

У ліпені 1924 г. была ўтворана спецыяльная Камісія па ажыццяўленню нацыянальнай палітыкі, у руках якой была сканцэнтравана практычна ўся работа па беларусізацыі.

На працягу 1924–1925 гадоў распрацоўка праграмы беларусізацыі ў цэлым была завершана. Гэта палітыка складалася з дзвюх узаемазалежных частак – нацыяналізацыі і карэнізацыі. Першая азначала шырокае развіццё беларукай культуры (школы, ВНУ на беларускай мове, выданне кніг, навукова-даследчая работа па ўсебаковым вывучэнні Беларусі і г. д.), увядзенне беларускай мовы практычна ў кожную галіну грамадска-палітычнага і эканамічнага жыцця (перавод на беларускую мову партыйнага, дзяржаўнага, прафесійнага, кааператыўнага апарата і часцей Чырвонай арміі). Другая – вылучэнне прадстаўнікоў карэннага насельніцтва на партыйную, савецкую, прафсаюзную і грамадскую работу.

Больш за год ішла ідэалагічная падрыхтоўка да ажыццяўлення палітыкі беларусізацыі, калі праз газеты і часопісы абгрунтавана і канкрэтна тлумачылася яе неабходнасць. Такія дзеянні дазволілі практычна без ускладненняў прыступіць у далейшым да актыўнай рэалізацыі намечанай праграмы.

Беларусізацыя была падтрымана шырокімі коламі насельніцтва Беларусі. Галоўнай жа апорай у гэтым адраджэнні стала інтэлігенцыя як найбольш адукаваны і свядомы пласт беларускага народа, якая актыўна ўключылася ў вывучэнне духоўнай спадчыны.

Згуртаванню ўсіх творчых сіл народа садзейнічала амністыя ўсім удзельнікам антысавецкіх нацыянальных фарміраванняў і арганізацый перыяду 1918 – 1920 гадоў, якая была аб'яўлена ў ліпені 1923 г. [3, л.

9–11]. Гэта дазволіла аб'яднаць разведзеную па розных палітычных лагерах інтэлігенцыю на стваральную прафесійную працу на карысць свайму народу. Было зразумела, што без вопытных спецыялістаў нельга весці гаворку пра беларускае адраджэнне.

Не засталіся без увагі інтарэсы тых нацыянальных меншасцей, якія жылі на тэрыторыі Беларусі, што стала яшчэ адной характэрнай рысай беларусізацыі. У пастановах і рашэннях адносна гэтай палітыкі іх інтарэсам адводзілася значнае месца.

Такім чынам, палітыка беларусізацыі, разлічаная на доўгі перыяд і меўшая сваёй мэтай развіццё нацыянальнай культуры, адраджэнне беларускай мовы, стала вызначальнай рысай усяго грамадскага развіцця БССР 1920-х гадоў. Яна была добра распрацавана, у яе ажыццяўленні ўдзельнічалі тысячы людзей – партыйных, камсамольскіх, прафсаюзных дзеячаў, настаўнікаў, прадстаўнікоў інтэлігенцыі. Беларусізацыя дала вялікую надзею на рэалізацыю ідэй нацыянальна-культурнага будаўніцтва, якая ў другой палове 1920-х гадоў знайшлі сваё ўвасабленне на практыцы.

ЛІТАРАТУРА

1. КПБ в резолюциях и решениях съездов и пленумов ЦК. – Минск: Беларусь, 1983. Т. 1. 527 с.
2. Практычнае вырашэнне нацыянальнага пытання ў БССР. – Мінск: Выд-ва Нацкамісіі ЦВК БССР. Ч. 1. 1928. 152 с.
3. НА РБ. Ф. 4, воп. 1, спр. 703.

УДК: 314«1925/1927»

А. А. Райченок, канд. ист. наук, доц.
(БГТУ, г. Минск)

ЗАКРЕПЛЕНИЕ СОВЕТСКОГО ПОНИМАНИЯ БЕЛОРУССКОЙ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ В 20-х гг. XX в.

В год принятия второй Конституции БССР существенные изменения произошли во внутриполитической и внешнеполитической ситуации в СССР. Временное поражение коммунистов в Китае, на победу которого Коминтерн надеялся как на продолжение мировой революции, и разрыв отношений с Великобританией были восприняты в СССР как начало подготовки к открытой агрессии западных держав.

На пленуме ЦК Коммунистической партии Белоруссии (б) 20-22 июня 1927 г. обсуждалось возрастание опасности иностранной интер-